

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

2021. GODINA

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE SISTEMA PLANIRANJA LOKALNIH MERA I INFORMISANOSTI U SEKTORU AGRARA NA TERITORIJI OPŠTINE DESPOTOVAC

Despotovac, 2021. godina

UVOD

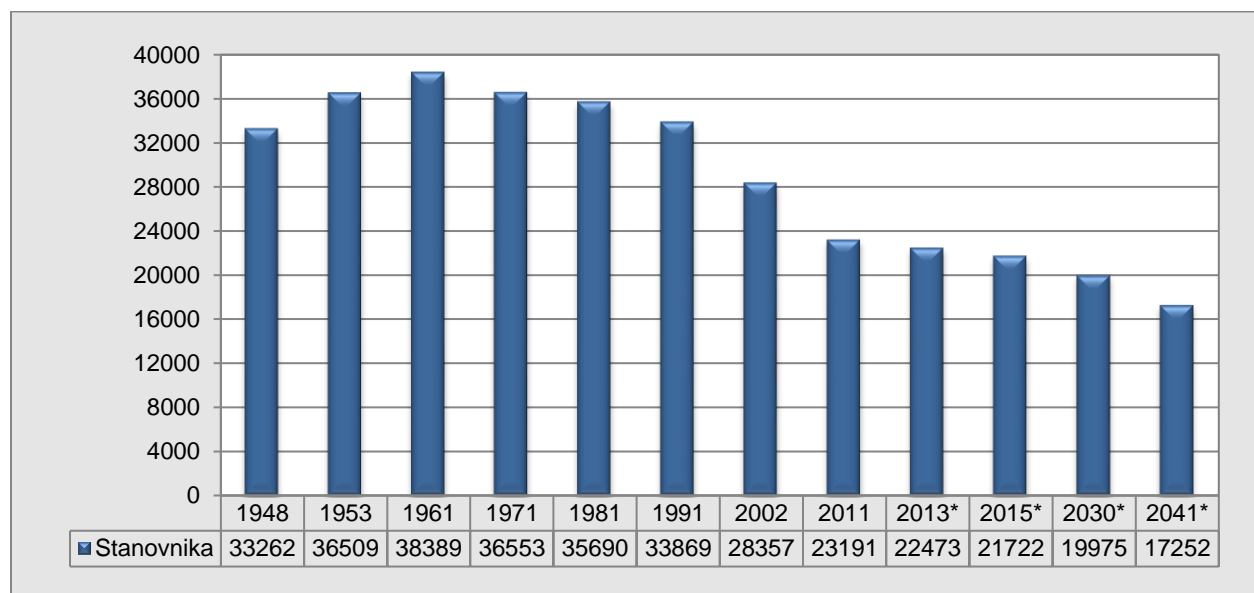
Dokument «Preporuke za unapređenje sistema planiranja lokalnih mera i informisanosti u sektoru agrara na teritoriji opštine Despotovac» izrađen je u okviru projekta „Javno zalaganje za transparentno poljoprivredno ulaganje“ koji je realizovalo udruženje „Mladi poljoprivrednici Srbije“.

Dokument sadrži preporuke u 3 oblasti koje su od značaja za transparentnu pripremu i implementaciju »Programa podrške za sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja“ koji opština Despotovac donosi i realizuje na godišnjem nivou:

1. Preporuka za unapređenje lokalnih mera u okviru programa podrške za sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja
2. Preporuke za unapređenje informisanosti lokalne zajednice o javnim pozivima i konkursima
3. Predlog za uvođenje novih procedura bodovanja i definisanja kriterijuma za izbor kandidata – korisnika programa mera lokalnog ulaganja u poljoprivredu.

1. Preporuka za unapređenje lokalnih mera u okviru programa podrške za sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja

Prateći kretanje broja stanovnika u opštini Despotovac, tokom poslednjih 70 godina, jasno je uočljiv lagani pad od sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga veka, što se može pripisati migraciji ka većim gradskim centrima. Devedesete godine pak karakteriše nagli pad broja stanovnika što je uslovljeno odlazanjem velikog broja stanovnika Despotovca na privremeni rad ili trajno naseljavanje u zemlje zapadne Evrope. Iako pretpostavka upućuje na niz relativno povoljnih okolnosti za ekonomski oporavak u narednim godinama, trebalo bi imati u vidu da to ne bi značilo istovremeno i demografski oporavak. Pretpostavka je da će se u opštini Despotovac nastaviti trend opadanja broja stanovnika i na osnovu procena Republičkog zavoda za statistiku u 2041. godini biće 17.252 stanovnika u opštini Despotovac.

Ruralna ekonomija u opštini Despotovac je i do sada bilo opterećena nepovoljnim starosnim sastavom radne snage u poljoprivredi kao dominantnoj ruralnoj delatnosti. Demografski faktor će i u buduću biti limitirajući za razvoj poljoprivrede, jer je sve malobrojniji priliv mladih generacija koji su nosioci ekonomskih aktivnosti na selu. To upućuje na činjenicu da će poljoprivreda kao dominantne ruralna delatnost sve više slabiti, i ne može da biti jedina okosnica strateških opredeljenja na kojima će se zasnivati razvoj sela i seoske ekonomije, već je neophodno u okviru procesa podrške ekonomskim aktivnostima na selu razvijati i nepoljoprivredne delatnosti (stari i umetnički zanati, domaća radinost, trgovina, prerada primarnih poljoprivrednih proizvoda, seoski turizam, proizvodnja biogoriva, organska proizvodnja, proizvodnja lekovitog i začinskog bilja, pčelarstvo, prerada voća i grožđa, zanatske usluge i dr.).

Sagledavajući prethodno navedene činjenice koje su nastale kao deo analize ljudskih, finansijskih i prirodnih resursa opštine Despotovac, dolazi se do zaključka da je jedan od načina da se unapredi ekonomska aktivnost na selu povećanje broja malih preradnih kapaciteta koji ne zahtevaju velika ulaganja i značajne ljudske kapacitete. Specifični vidovi proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda koji mogu angažovati širu lokalnu zajednicu i unaprediti ekonomske aktivnosti su:

- Razvoj sektora voćarstva i vinogradarstva kroz proizvodnja voćnih rakije i vina
- Razvoj seoskog turizma
- Proizvodnja tradicionalnih mlečnih proizvoda (ovčiji i koziji sir, Resavsko makalo, Jelovački sir)
- Proizvodnja prirodnih sokova od voća i povrća
- Unapređenje starih i tradicionalnih zanata
- Sušenje voća i povrća
- Proizvodnja poluproizvoda od voća (kaša, pulpa)
- Proizvodnja, prerada i pakovanje lekovitog i aromatičnog bilja (kantaron, nana, kamilica, šipurak,...)
- Proizvodnja biljnih čajeva i eteričnih ulja
- Proizvodnja i prerada (sušenje i topla prerada) pečuraka
- Proizvodnja meda i ostalih pčelarskih proizvoda.

Pokretanjem ovih delatnosti unaprediće se ekonomska aktivnost malih poljoprivrednih gazdinstava kakvih je najviše na teritoriji opštine. Donošenjem mera koje podržavaju ove aktivnosti i uspostavljanje sistema direktne prodaje na gazdinstvima pružiće se podrška pre svega mladim poljoprivrednim proizvođačima, zanatlijama, pčelarima i ženama na selu. Posebno će navedene aktivnosti imati uticaja na razvoj ekonomskih aktivnosti udruženja žena i tradicionalnih zanata "Stari vez" iz Plažana, "Zlatne ruke Resave" iz Stenjevcia i "Resavčanke" iz Resavice.

Posebnu pažnju je potrebno posvetiti razvoju seoskog turizma, jer sela na obroncima Beljanice, Homoljskih i Kućajskih planina poseduju izuzetan potencijal za ovu vrstu delatnosti. To se posebno odnosi na sela Strmosten, Lipovica, Jelovac, Sladaja, Panjevac i Lomnica. To upućuje na činjenicu da je kroz lokalne mere za poljoprivredu potrebno pored postojeće podrške, dodatno posvetiti u većoj pažnju seoskom turizmu i pratećim delatnostima.

Takođe, izuzetan potencijal za razvoj i proizvodnju vina i voćnih rakija potrebno je aktivirati kroz veću podršku proizvođačima grožđa i voća planiranjem mera za registraciju vinarija i destilerija. Kroz meru 304.5.3.5. što je i preporuka za opštinu, potrebno je planirati nabavku neophodne opreme za proizvodnju i skladištenje ovih proizvoda, ali i opreme za degustacione sale koje treba uključiti u turističku ponudu opštine.

U skaldu sa navedenim potrebno je pored mere 101. Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava, koje je opština Despotovac prepoznala kao najznačajniju meru, dodatnu pažnju u smislu finansijskih i tehničkih resursa posvetiti u skladu sa raspoloživim finansijskim resursima opredeljenim za sektor agrara i merama:

Mera 302 - Unapređenje ekonomskih aktivnosti na selu kroz podršku nepoljoprivrednim aktivnostima. Lista potencijalnih investicija u okviru mere:

- 302.1. Investicije u izgradnju i/ili opremanje objekata za obavljanje tradicionalnih zanata
- 302.2. Podrška aktivnostima vezanim za ruralni turizam
- 302.4. Osnivanje i razvoj mikro preduzeća u ruralnim područjima vezanim za tradicionalna znanja i kulturno nasleđe
- 302.5. Investicije u izgradnju i/ili opremanje i stvaranje novih proizvoda i usluga u ruralnim područjima
- 302.6. Izgradnja objekata za osnivanje prodajnih mesta na gazdinstvima za direktnu prodaju poljoprivrednih i tradicionalnih zanatskih proizvoda i suvenira, u pojedinačnom ili udruženom interesu proizvođača.

Mera 303 - Podrška mladima u ruralnim područjima

Lista potencijalnih investicija u okviru mere: 303.1. Početna pomoć za pokretanje poslovanja za mlade poljoprivrednike i razvoj malih poljoprivrednih gazdinstava.

Mera 304 - Ekonomske aktivnosti u cilju podizanja konkurentnosti u smislu dodavanja vrednosti kroz preradu kao i uvođenje i sertifikaciju sistema kvaliteta hrane, organskih proizvoda i proizvoda sa oznakom geografskog porekla na gazdinstvima. Lista potencijalnih investicija u okviru mere:

- 304.1. Podrška brendiranju proizvoda i regiona
- 304.2. Podrška za zaštitu geografskog porekla proizvoda
- 304.3. Podrška za zaštitu imena proizvoda
- 304.4. Podrška za uvođenje sistema kvaliteta
- 304.5.3.4. Nabavka opreme za prijem voća, povrća i grožđa, kao i preradu, punjenje i pakovanje njihovih proizvoda
- 304.5.3.5. Nabavka opreme za proizvodnju vina, rakija i drugih alkoholnih pića, kao i opreme za degustacione sale
- 304.5.3.9. Marketing proizvoda

Da bi se postigao multisektorski razvoj sektora agrara potrebno je uključiti u proces planiranja i implementacije „Programa podrške za sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja“ što veći procenat lokalne zajednice sa svim potencijalima i najrazličitijim znanjima, veštinama i potrebama.

To praktično znači da se u proces planiranja programa uključe mladi, penzioneri, žene iz seoskih sredina, udruženja poljoprivrednika i tradicionalnih zanata, kao i institucije koje podržavaju aktivnosti ovih grupacija, odnosno svi oni koji do sada to nisu bili u mogućnosti. Ovo omogućava da ruralni razvoj teritorije opštine Despotovac bude po meri i u saglasju sa svim njegovim stanovnicima. Ovaj princip koliko god je više primenljiv za izradu dugogodišnjih lokalnih strategija i planova, u znatnoj meri može doprineti transparentnijem procesu izrade godišnjih lokalnih programa za poljoprivredu i ruralni razvoj. Imajući u vidu da je teritorija opštine Despotovac dominantno ruralna, na ovaj način program predstavlja dokument koji daje smernice i podsticaje za razvoj svim strukturama i grupama koje žive na teritoriji opštine i deluju u sektoru ruralnog razvoja. Uključenjem šire zajednice (javnog, privatnog i NVO sektora) obezbediće se poboljšanje kvaliteta donesenih odluka, a odgovornost za implementaciju se povećava. Ovakav pristup će omogućiti:

- Širu bazu znanja
- Realniju analizu problema i potreba
- Donošenje kvalitetnijih odluka i mera
- Podršku šire lokalne zajednice za usvojene mere
- Kolektivno vlasništvo nad problemima, potrebama i rezultatima.

Trenutno se u okviru opštine Despotovac u najvećoj meri program planira u okviru Odeljenja za privredu, javne delatnosti, finansije i budžetske fondove, čiji zaposleni obavljaju i poslove u sektoru poljoprivrede. Međutim, sagledavajući trenutnu situaciju u pogledu brojnosti ljudskih resursa koji deluju u sektoru poljoprivrede, nemogućnošću novog zapošljavanja u okviru LS, veoma je teško realizovati aktivnosti koje će uključiti širu lokalnu zajednicu u pripremi programa podrške za sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja. Zato je preporuka da se pored

angažovanja zaposlenih zaduženih za poljoprivredu formira i tim od više članova. Postoji nekoliko različitih opcija, može se formirati interni tim u okviru opštine, ali postoji i mogućnost da se formira mešoviti tim sa različitim ulogama i odgovornostima, koji će uključiti i članove koji nisu zaposleni u okviru lokalne samouprave. Tu se pre svega misli na udruženje poljoprivrednika „Plava šljiva“, udruženja žena “Stari vez” iz Plažana, “Zlatne ruke Resave” iz Stenjevcia i “Resavčanke” iz Resavice, JP Resavska pećina, ... Za opštinu Despotovac bi u skladu sa veličinom teritorije i brojnošću stanovnika, to bio tim od 5-6 članova uz eksternu podršku organizacija i institucija koje deluju na teritoriji opštine u sektoru agrara. Veći broj aktera omogućuje da se problematika sagleda iz šire perspektive, što samo po sebi predstavlja važan doprinos za kvalitet mera. Obezbeđivanje participativnog pristupa u procesu izrade programa je suštinski najvažniji korak ka dobijanju dokumenta po meri i dokumenta koji podržavaju i sprovode svi članovi zajednice na teritoriji opštine.

2. Preporuke za unapređenje informisanosti lokalne zajednice o javnim pozivima i konkursima

Pravovremeno informisanje i obezbeđenje dvosmernog protoka informacija između centralnog nivoa i krajnjeg korisnika nemoguće je realizovati bez detaljno izrađenog plana komunikacije i animacije. Plan komunikacije obuhvata detaljan opis metodologije i izbor komunikacionih sredstava koja se primenjuju od strane radnog tima za informisanje aktera unutar teritorije i šire javnosti izvan definisane teritorije. Ovaj plan obezbeđuje smernice koje definišu sledeće: koje informacije se prenosi i kome, na koji način i u koje vreme, kao i interne i eksterne resurse koji se koriste u ovim komunikacionim aktivnostima.

Ciljevi komunikacionog plana su:

- Izgradnja mehanizma za razmenu informacija između svih zainteresovanih strana
- Uspostavljanje planskog upravljanja razmenom informacija
- Uvođenje transparentnosti u proces izrade i implementacije programa
- Povećanje svesti lokalnih zajednica o značaju participativnog pristupa za izradu i implementaciju programa za ruralni razvoj.

U cilju postizanja što boljeg rezultata u procesu izrade i implementacije potrebno je pravovremeno publikovati javnosti sve aktivnosti koje se sprovode. Publikovanje se realizuje kroz različite dostupne komunikacione kanale na lokalnom nivou. Prezentovane informacije trebaju biti tačne o čemu se brine imenovani član radnog tima koji je zadužen za komunikaciju. Član zadužen za komunikaciju sve aktivnosti sprovodi u dogovoru i u koordinaciji sa radnim timom, pri čemu mora voditi računa o sledećim aktivnostima:

- Izrada i distribucija informacija
- Odabir ciljne grupe kojoj će se kroz informaciju obratiti
- Voditi računa da informacije trebaju biti od interesa za ciljnu grupu
- Odabir medija na kome će se informacije prezentovati
- Izvestiti radnu grupu o aktivnostima
- Voditi računa da informacije trebaju biti prikladne u smislu potrošenih sredstava
- Voditi računa da se obuhvate svi vidovi komunikacije i sve vrste medija koji su dostupni svim društvenim i socijalnim grupama na teritoriji opštine Despotovac.

Član radnog tima zadužen za komunikaciju mora voditi evidenciju svojih aktivnosti koju jednom

nedeljno podnosi radnom timu. Evidencija aktivnosti se vodi u formi tabele:

R.B.	Naziv komunikacione aktivnosti	Vrsta komunikacione aktivnosti (vest, informacija, najava, izveštaj,...)	Komunikacioni kanali (vrsta medija)	Datum realizacije komunikacione aktivnosti	Ciljna grupa
1.					
2.					
.....					

Član radnog tima zadužen za komunikaciju u okviru svojih aktivnosti ima zadatak da izvrši selekciju informacija koje se plasiraju internoj i eksternoj javnosti.

Internu javnost čine:

- Članovi radnog tima
- Koordinator aktivnosti

Eksternu javnost čine:

- Javni sektor
- Poslovni sektor
- Civilni sektor
- Žene u seoskim sredinama
- Mladi u seoskim sredinama
- Udruženja poljoprivrednih proizvođača
- Mediji i dr.

Plan animacije sadrži neophodne aktivnosti za povećanje učešća lokalnih aktera u izradi i realizaciji programa i neprekidno traje tokom razvoja programa. Sadrži sledeće aktivnosti koje se odnose na definisanje:

- ključnih instrumenata i metoda animacije,
- ključnih ciljnih grupa za animiranje i
- resursa dostupnih za realizaciju procesa animacije.

Način animiranja se prilagođava ciljnoj grupi. U ruralnim sredinama opštine Despotovac proces animacije potrebno je da se sprovodi razgovorom sa akterima tokom sastanaka u njihovim mesnim zajednicama, kao i postavljanjem obaveštenja o aktivnostima na mestima na kojima se najčešće stanovnici iz ruralnih sredina okupljaju:

- prodavnice,
- zadruge,
- sedišta udruženja poljoprivrednika,
- domovi kulture,
- mesne zajednice,....

Nakon objave javnih poziva potrebno je informisati javnost i potencijalne korisnike. Osnovna sredstva informisanja javnosti na teritoriji opštine Despotovac koja mogu da se koriste za ovu namenu su:

- Internet prezentacija opštine Despotovac www.despotovac.rs je zvanično sredstvo za komunikaciju i informisanje lokalne zajednice. Opština Despotovac redovno objavljuje sve

lokalne javne pozive i konkurse iz različitih sektora. Kada je u pitanju sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, pored lokalnog programa za ruralni razvoj, informacije na ovom sajtu treba da sadrže i sve aktuelne nacionalne javne pozive i način na koji poljoprivredni proizvođači i korisnici mogu dobiti informativnu i tehničku podršku <https://www.despotovac.rs/content/view/794/168/>. Zaposleni u odeljenju za poljoprivredu u velikoj meri pružaju tehničku i informativnu podršku prilikom apliciranja. Osim zaposlenih u odeljenju za poljoprivredu i zaposleni u udruženju voćara i vinogradara „Plava šljiva“ pružaju značajnu podršku RPG i članovima udruženja.

- Opština svake godine raspisuje javni poziv za udruženja u sektoru agrara za dodelu sredstava iz budžeta namenjenih za sufinansiranje programskih aktivnosti i projekata u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja. U okviru poziva jasno su definisani kriterijumi za aplikante i oblasti u kojima se mogu prijaviti projektni predlozi, kao i rezultati konkursa. <https://www.despotovac.rs/images/stories/Javni%20poziv%20poljoprivreda%202021.pdf>.
- Resavski radio <https://www.resavski.rs/>
- TV Resava <https://www.tvresava.com/index.php/sr-yu/>
- Mladi poljoprivrednici Srbije <https://podrskamps.org.rs/> je udruženje koje ima svoj portal preko kojih se može realizovati deo aktivnosti koje se odnose na informisanje i obaveštavanje javnosti o aktivnostima u sektoru agrara na teritoriji opštine Despotovac.
- Društvene mreže lokalne zajednice, udruženja poljoprivrednika Plava šljiva, društva pčelara Nektar, 3 udruženja žena, udruženja mladih poljoprivrednika Srbije,...
- Viber, SMS ili direktnim telefonskim pozivom korisnicima registrovanim u bazi podataka lokalne samouprave, odeljenja za poljoprivredu i udruženja „Plava šljiva“,
- Elektronskom poštom (e-mail). Radna grupas treba da ima zvaničan e – mail nalog koji će se koristiti u dvosmernoj komunikaciji između članova radne grupe i zainteresovanih strana.

Jedan od načina na koji opština Despotovac može unaprediti proces planiranja, implementacije programa i informisanosti poljoprivrednih gazdinstava je i ponovo stavljanje u funkciju ruralnih info centara koji su uspostavljeni u 7 seoskih mesnih zajednica u okviru projekta koji je opština realizovala u saradnji sa Regionalnom agencijom za ekonomski razvoj Šumadije i Pomoravlja. Ruralni info centri su uspostavljeni u selima Medveđa, Miliva, Vojnik, Veliki Popović, Panjevac, Stenjevac i Strmosten, ali trenutno ne funkcionišu u obimu koji bi bio pristupačan lokalnom stanovništvu. U navedenim selima postoje opremljene kancelarije ruralnih info centara nameštajem i kompjuterskom opremom koje mogu biti servis poljoprivrednim proizvođačima u ovim i susednim selima. Time će se pokriti izuzetno velika teritorija opštine Despotovac i smanjiti pritisak na odeljenje koje se bavi poslovima za poljoprivredu i ruralni razvoj. Ruralnim info centrima se može koordinirati iz udruženja voćara i vinogradara „Plava šljiva“ koje ima sedište u Despotovcu i koje će biti u direktnoj komunikaciji sa odeljenjem za poljoprivredu opštine Despotovac. Udruženje „Plava šljiva“ poseduje stručnog koordinatora koji obavlja poslove informisanja i tehničke podrške za poljoprivredne proizvođače, ali će se ponovnim aktiviranjem ruralnih info centara omogućiti da blagovremeno poljoprivredni proizvođači dobiju informacije i tehničku podršku u svom selu. Na taj način će znatno veći broj potencijalnih korisnika mera za poljoprivredu i ruralni razvoj biti informisan.

Opština Despotovac će aktiviranjem mreže ruralnih info centara u 7 seoskih zajednica ojačati svoje tehničke i ljudske kapacitete i uspostaviti jedan funkcionalan, efikasan i održiv decentralizovan sistem informativne i stručno-tehničke podrške ruralnom stanovništvu. Lica angažovana u ruralnim info centrima će prikupljati povratne informacije od lokalnog stanovništva o realnim potrebama lokalne zajednice i dosatvljati kordiantoru u udruženju „Plava šljiva“ i lokalnoj samoupravi.

Povratne informacije se očekuju od Ruralnih Info Centara-a u cilju podrške unapređenju procesa izrade i implementacije programa za poljoprivredu, javnih poziva i konkursa. Svi komentari i sugestije moraju biti razmatrane od strane radnog tima. Povratne informacije se očekuju iz različitih izvora, a poziv za povratne informacije mora biti objavljen na internet prezentaciji opštine Despotovac i društvenim mrežama Udruženja voćara i vinogradara “Plava šljiva”. Član radnog tima zadužen za komunikaciju će sakupljati sugestija i komentare koje će prezentovati članovima radnog tima i predložiti promene i unapređenje.

Drugi način kada je u pitanju jačanje institucionalnih kapaciteta za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju je uspostavljanje Lokalne akcione grupe Resava. Lokalne akcione grupe funkcionišu na LEADER principima EU i zavnično je njihovo formiranje podržano od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. LAGovi okupljaju predstavnike iz javnog, privatnog i civilnog sektora koji deluju u sektoru ruralnog razvoja i mogu predstavljati znatnu podršku lokalnim samoupravama u planiranju i implementaciji programa u sektoru agrara.

3. Predlog za uvođenje novih procedura bodovanja i definisanja kriterijuma za izbor kandidata – korisnika programa mera lokalnog ulaganja u poljoprivredu

Iako opština Despotovac opredeljuje značajna sredstva za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju, finansijska sredstva ponekad nisu dovoljna da se realizuju svi zahtevi aplikantata na javne pozive i konkurse. U takvim situacijama potrebno je definisati kriterijume koj će se koristiti za selekciju prijava. U narednoj tabeli dat je predlog kriterijuma za selekciju prijava koji su definisani tokom istraživanja u okviru projekta.

Tabela: Elementi za bodovanje podnosioca prijave u svrhu rangiranja – za fizička lica – nosioce komercijalnog porodičnog poljoprivrednog gazdinstva (RPG)

Element	Način bodovanja	Broj bodova
Maksimalni broj bodova		100
Podnosilac prijave je lice koje puni maksimalno 40 godina u godini podnošenja prijave	da/ne	20/0
Podnosilac prijave je ženskog pola	da/ne	20/0
Podnosilac prijave ima investiciju u okviru područja sa otežanim uslovima rada u poljoprivredi u skladu sa Pravilnikom MPŠV: <ul style="list-style-type: none"> • Bare • Židilje • Jelovac • Makvište • Ravna Reka • Senjski Rudnik • Sladaja • Strmosten 	da/ne	15/0
Obrazovanje podnosioca prijave	Osnovno obrazovanje ili bez obrazovanja	0
	Srednja stručna sprema	5
	Viša škola	10
	Fakultet	15
Broj članova uže porodice podnosioca prijave na konkurs	1	0
	2	3
	3	6
	4	9
	5	12
	≥6	15
Status podnosioca prijave na konkurs u odnosu na zaposlenje	Na dan podnošenja prijave na konkurs, podnosilac prijave je prijavljen na osnovu PIO za poljoprivrednike – zaposlen isključivo u poljoprivredi	15

	Na dan podnošenja prijave na konkurs, nezaposleno duže od dve godine neprekidno	10
	Na dan podnošenja prijave na konkurs, nezaposleno kraće od dve godine neprekidno	5

Navedeni predlog kriterijuma je usklađen i sa kriterijumima koje definiše Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede pri raspisivanju konkursa i javnih poziva za nacionalne mere. Kriterijumi za selekciju mogu biti dopunjeni i novim kriterijumima koji mogu biti relevantni za sektor agrara koji je predmet javnog poziva (veličina poljoprivredne površine koja se obrađuje, formalno obrazovanje iz sektora agrara, značaj investicije za lokalnu zajednicu,...).

Израда овог документа омогућена је у оквиру програма „Активни грађани – боље друштво: заговарањем ка сарадњи и демократском развоју Србије“, који реализује БОШ уз подршку америчког народа путем Америчке агенције за међународни развој (USAID).

Садржај документа искључиво је одговорност организације Млади пољопривредници Србије и не представља нужно ставове USAID-а, Владе САД или БОШ-а.